

Sygn. akt II Ca 323/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 czerwca 2013 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny - Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Dariusz Iskra (sprawozdawca)

Sędziowie: Sędzia Sądu Okręgowego Andrzej Mikołajewski

Sędzia Sądu Okręgowego Tomasz Lebowa

Protokolant Joanna Malena

po rozpoznaniu w dniu 6 czerwca 2013 roku w Lublinie, na rozprawie

sprawy z powództwa M. W. (1)

przeciwko G. S.

o zapłatę kwoty 35995 zł z odsetkami ustawowymi: od kwoty 20000 zł od dnia

23 grudnia 2010 roku do dnia zapłaty oraz od kwoty 15995 zł od dnia 27

listopada 2012 roku do dnia zapłaty

na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim

z dnia 31 stycznia 2013 roku, w sprawie I C 173/10

I. zmienia częściowo zaskarżony wyrok w punkcie III w ten sposób, że

zasądza od G. S. na rzecz M. W. (1) dodatkowo kwotę

44,45 zł (czterdzieści cztery złote czterdzieści pięć groszy) z odsetkami
ustawowymi od dnia 1 lutego 2013 roku do dnia zapłaty;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. zasądza od M. W. (1) na rzecz G. S. kwotę 600 zł (sześćset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

Sygn. akt II Ca 323/13

UZASADNIENIE

W dniu 29 października 2010 roku do Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim wpłynął pozew M. W. (1) i Ł. T. przeciwko pozwanej G. S. o zapłatę kwoty 40000 zł tytułem należnego im zachowku po zmarłej matce M. W. (2).

W uzasadnieniu pozwu powodowie wskazali, że umową darowizny spadkodawczyni przekazała cały posiadany majątek na rzecz pozwanej (k. 2-3).

Uzupełniając braki formalne pozwu powodowie wskazali, że domagają się zasądzenia kwot po 20000 zł na rzecz każdego z nich (k. 10).

*

W piśmie procesowym z dnia 16 października 2012 roku, uzupełnionym pismem z dnia 29 listopada 2012 roku, powodowie rozszerzyli powództwo i wnieśli o zasądzenie od G. S. na rzecz M. W. (1) kwoty 35995 zł oraz na rzecz powódki Ł. T. kwoty 36342 zł z ustawowymi odsetkami liczonymi od kwot 20000 zł od dnia doręczenia pozwu pozwanej, zaś od kwot przewyższających te żądania od dnia doręczenia pozwanej pisma z dnia 16 listopada 2012 roku (k. 239, 250, 252).

*

Pozwana pierwotnie nie uznała powództwa i wniosła o jego oddalenie, wskazując, że pozwani również otrzymali darowizny od spadkodawcy. W późniejszym czasie pozwana uznała powództwa do kwot po 10000 zł oraz wniosła o wydanie powodom na podstawie art. 1000 § 3 k.c. nieruchomości oznaczonych jako działki nr (...) tytułem uzupełnienia zachowku (k. 18-18v, 264).

Na rozprawie w dniu 17 stycznia 2013 roku pełnomocnik pozwanej uznał powództwo w części dotyczącej żądania kwot po 10000 zł bez odsetek (k. 272).

*

Wyrokiem z dnia 31 stycznia 2013 roku Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim:

I. zasądził od G. S. na rzecz Ł. T. kwotę 19454,11 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 7 stycznia 2011 roku do dnia zapłaty;

II. zasądził od G. S. na rzecz M. W. (1) kwotę 18438,78 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 7 stycznia 2011 roku do dnia zapłaty;

III. oddalił w pozostałej części powództwo M. W. (1) i Ł. T.;

IV. nadał wyrokowi w punkcie I i II rygor natychmiastowej wykonalności w części zasądzonej od G. S. na rzecz M. W. (1) i Ł. T. kwoty po 10000 zł;

V. zasądził od G. S. na rzecz M. W. (1) kwotę 1518,23 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

VI. zasądził od G. S. na rzecz Ł. T. kwotę 1687,80 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

VII. nakazał ściągnąć od M. W. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim kwotę 44,87 zł tytułem kosztów procesu poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa;

VIII. nakazał ściągnąć od Ł. T. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim kwotę 42,13 zł tytułem kosztów procesu poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa;

IX. nakazał ściągnąć od G. S. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim kwotę 96,16 zł tytułem kosztów procesu poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa (k. 279-279v).

W uzasadnieniu wyroku Sąd Rejonowy ustalił, że umową darowizny z dnia 5 lipca 1995 roku M. W. (2) darowała swojej córce – G. W., obecnie G. S., prawo własności nieruchomości położonej we wsi T., gmina M., oznaczonej jako działka nr (...) oraz udział w wysokości 4/6 części w prawie własności nieruchomości położonych we wsi T., gmina M., oznaczonych jako działki nr (...).

Ponadto umową darowizny z dnia 11 kwietnia 2000 roku M. W. (2) darowała swojemu synowi – M. W. (1) udziały w wysokości 1/4 części w ruchomościach w postaci brony talerzowej i betoniarki, oraz udział w wysokości 4/6 części w pługu dwuskibowym i rozrzutniku do obornika. Wartość darowizny wyniosła 4215,33 zł. Tą samą umową M. W. (2) darowała swojej córce – Ł. T. ruchomości w postaci kosiarki, siewczarki, śrutownika do zboża, wozu konnego, krajzugi i silnika elektrycznego, siewnika, kultywatora, obsypnika do ziemniaków, młockarni, kopaczki do ziemniaków, wialni do zboża, bron ciągnikowych, sortownika do ziemniaków, krowy mlecznej maści czarno-białej, lat 7. Wartość darowizny wyniosła 3200 zł.

Sąd ustalił, że na nieruchomości oznaczonej jako działka nr (...), działki powstałej w wyniku podziału działki nr (...) na działki nr (...), powodowie Ł. T. i M. W. (1) ponieśli nakłady na budynek gospodarczy w wysokości 65901 zł.

Sąd wskazał, że M. W. (2) zmarła w dniu 2 sierpnia 2008 roku. Postanowieniem Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim z dnia 8 października 2010 roku, wydanym w sprawie I Ns 425/10, spadek po M. W. (2) odziedziczyły dzieci: Ł. T., M. W. (1) i G. S., po 1/3 części każde z nich.

Sąd ustalił, że M. W. (2) nie pozostawiła żadnego majątku. Cały majątek jaki posiadała przekazała wyżej wymienionymi darowiznami. Żaden ze spadkobierców nie został wydziedziczony przez spadkodawczynię M. W. (2). Żaden ze spadkobierców nie dostał żadnych innych darowizn.

Sąd wskazał, że wartość rynkowa nieruchomości oznaczonych jako działka nr (...) (obecnie (...)) według stanu na dzień otwarcia spadku wynosi 36650 zł. Wartość nieruchomości oznaczonych jako działki nr (...), według stanu na dzień otwarcia spadku wynosi łącznie 27000 zł. Wartość działek (...), stanowiących wcześniej działkę nr (...), według stanu na dzień otwarcia spadku wynosi 110789 zł.

Sąd Rejonowy wskazał dowody, na podstawie których dokonał ustaleń faktycznych i wyjaśnił, że obdarzył wiarą dowody w postaci powołanych dokumentów, gdyż dokumenty te są dokumentami urzędowymi, których autentyczności i rzetelności nie kwestionowała żadna ze stron procesu. Ponadto w przeważającej części powołane powyżej dokumenty zostały sporządzone w postępowaniach sądowych, w których uczestniczyli co najmniej jeden z powodów oraz pozwana.

Sąd obdarzył wiarą dowód w postaci opinii biegłej z zakresu szacunku nieruchomości – B. K., gdyż została ona sporządzona przez osobę posiadającą konieczną i wystarczającą wiedzę w opiniowanym przedmiocie, zawiera odpowiedzi na wszystkie przedstawione przez Sąd zagadnienia.

Sąd nie dał wiary zeznaniom pozwanej G. S. w tej części, w której dotyczą one darowizn dokonanych na rzecz powoda M. W. (1) przez spadkodawczynię M. W. (2), gdyż są one gołosłowne i nie poparte żadnymi innymi dowodami.

Sąd Rejonowy wskazał, że zgodnie z art. 991 § 1 k.c. uprawnionymi do zachowku są zstępni, małżonek oraz rodzice spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy. W myśl powyższego przepisu uprawnionym do zachowku należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś sytuacjach – połowa wartości tego udziału. Określonego w powyższym przepisie zachowku uprawniony nie może być pozbawiony wolą spadkodawcy, chyba że występują przesłanki do wydziedziczenia (art. 1008 k.c. – 1010 k.c.).

Sąd Rejonowy wyjaśnił, że w celu obliczenia zachowku należy najpierw ustalić udział, w jakim uprawniony byłby powołany do spadku z ustawy, przy czym, zgodnie z art. 992 k.c., uwzględnia się także spadkobierców niegodnych oraz spadkobierców, którzy spadek odrzucili, natomiast nie uwzględnia się spadkobierców, którzy zrzekli się dziedziczenia albo zostali wydziedziczani. Następnie udział ten mnoży się, stosownie do art. 991 § 1 k.c., przez 2/3, jeżeli uprawniony do zachowku jest trwale niezdolny do pracy lub małoletni, a w pozostałych sytuacjach – przez 1/2. Otrzymany wynik stanowi udział zachowkowy będący podstawą do obliczenia zachowku.

Sąd wskazał, że kolejnym etapem obliczania zachowku jest ustalenie tzw. substratu zachowku (art. 993 k.c. – 995 k.c.). W tym celu należy ustalić czystą wartość spadku, stanowiącą różnicę pomiędzy stanem czynnym spadku, czyli wartością wszystkich praw należących do spadku, według ich stanu z chwili otwarcia spadku i cen z chwili orzekania o zachowku, a stanem biernym spadku, czyli sumą długów spadkowych, z pominięciem jednak długów wynikających z zapisów i poleceń.

Po określeniu czystej wartości spadku dolicza się do niej, w celu ustalenia substratu zachowku, wartość darowizn dokonanych przez spadkodawcę, bez względu na to, czy były one uczynione na rzecz spadkobierców, uprawnionych do zachowku, czy też innych osób. Wartość przedmiotu darowizny na potrzeby doliczenia oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalenia zachowku (art. 995 k.c.). Pewne jednak darowizny zostały wyłączone od doliczania, w szczególności drobne, zwyczajowo przyjęte, oraz dokonane dawniej niż przed dziesięć laty, licząc od otwarcia spadku, na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku (art. 994 § 1 k.c.).

Wysokość należnego zachowku stanowi iloczyn substratu zachowku i udziału zachowkowego.

Sąd wskazał, że zgodnie z art. 991 § 2 k.c. obliczony w ten sposób zachówek uprawniony może otrzymać przede wszystkim w postaci powołania do spadku, zapisu lub uczynionej przez spadkodawcę na jego rzecz darowizny. Gdy jednak to nie nastąpi, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (roszczenie o zachówek).

Sąd wyjaśnił, że o powstaniu na rzecz uprawnionego do zachowku roszczenia przeciwko spadkobiercy o pokrycie lub uzupełnienie w pieniądzu zachowku rozstrzyga zatem tylko to, czy otrzymał on w całości należny mu zachówek w postaci powołania do spadku, zapisu lub uczynionej przez spadkodawcę na jego rzecz darowizny. Jeżeli otrzymał, roszczenie o zachówek mu nie przysługuje. Jeżeli natomiast nie otrzymał, roszczenie o zachówek przysługuje mu, choćby został powołany do spadku, nawet z ustawy, i choćby współspadkobierca – adresat jego roszczenia – sam też był uprawniony do zachowku (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2004 roku, II CK 444/02, OSP 2007, nr 4, poz. 51).

Sąd wskazał, że powołanie do spadku z ustawy w niczym bowiem nie zmienia sytuacji uprawnionego do zachowku, kiedy rzeczywista wartość spadku jest równa bądź bliska zeru na skutek tego, iż spadkodawca rozporządził swym majątkiem poprzez czynność prawną między żyjącymi, pozbawiając tym samym uprawnionego należnego mu zachowku (Jan Gwiazdomorski, „Prawo spadkowe w zarysie”, PWN Warszawa 1985, s. 263-264).

Sąd wskazał, że spadkodawczyni M. W. (2) pozostawiła troje dzieci: pozwaną oraz powodów. Udział powodów w spadku wynosi 1/3 część spadku. Bezsporne jest również to, że w skład spadku nie weszły żadne prawa majątkowe, bowiem cały majątek M. W. (2) darowała swoim dzieciom wyżej wymienionymi umowami darowizn. Nie kwestionowany przez strony jest również fakt, że powodowie nie zostali wydziedziczeni, a zatem jako zstępni spadkodawczyni M. W. (2) należą do kręgu osób uprawnionych do zachowku. Roszczenie powodów o zachówek nie zostało zaspokojone w postaci powołania do spadku, bowiem jego rzeczywista wartość była bliska zeru na skutek tego, że spadkodawczyni M. W. (2) w drodze darowizny przekazała cały swój majątek stronom procesu. Gdyby bowiem spadkodawczyni nie zawarła niniejszych umów, majątek będący przedmiotem darowizny wszedłby do spadku po niej i tym samym powodowie należny im zachówek otrzymaliby w postaci powołania do spadku. Spadkodawczyni M. W. (2) nie sporządziła testamentu, a zatem powodowie nie otrzymali zachowku również w postaci zapisów. Należnego im zachowku powodowie nie otrzymali także w postaci darowizn.

Sąd przytoczył treść przepisu art. 6 k.c. i wskazał, że pozwana powinna udowodnić fakt otrzymania przez powodów darowizn w wysokości pokrywającej należny im zachówek. Wprawdzie pozwana podnosiła, że powód M. W. (1) otrzymał od matki darowizny w postaci pomocy w ukończeniu wyższych studiów oraz pomocy finansowej i materialnej przy budowie przez niego domu, zmniejszające należny mu zachówek, nie przedstawiła jednak żadnych dowodów na tę okoliczność. Twierdzenia pozwanej uznać należało zatem za gołosłowne. Ponadto powód M. W. (1) ukończył studia wyższe, gdy już nie był na utrzymaniu rodziców.

Sąd wskazał, że w związku z tym, iż powodowie nie otrzymali należnego im zachowku w postaci powołania do spadku, zapisu, czy też uczynionych przez spadkodawczynię na ich rzecz darowizn, przysługuje im roszczenie o zachówek. Ponieważ powodowie nie wykazali, aby zachodziły w stosunku do nich okoliczności uzasadniające przyznanie zachowku w większej części, Sąd ustalił udział zachowkowy każdego z powodów jako iloczyn udziału w spadku i ułamka w wysokości 1/2. Udział zachowkowy każdego z powodów wyniósł zatem 1/6 (1/3 · 1/2). Ułamek ten należy przemnożyć przez substrat zachowku, który wynosi 135924,63 zł.

Sąd wskazał, że spadkodawczyni darowała pozwanej G. S. prawo własności nieruchomości położonej we wsi T., gmina M., oznaczonej jako działka nr (...), oraz udział w wysokości 4/6 części w prawie własności nieruchomości położonych we wsi T., gmina M., oznaczonych jako działki nr (...).

Wartość działki nr (...), obecnie (...)i (...) według stanu z dnia dokonania darowizny, a cen z chwili obecnej, wynosi 36650 zł.

Wartość udziału w wysokości 4/6 w nieruchomościach oznaczonych jako działki nr (...) (obecnie (...), (...), (...)) wynosi 91859,30 zł. Ustalając wartość nieruchomości oznaczonej jako działka nr (...), Sąd od wartości nieruchomości wskazanej w opinii biegłej odjął wartość, jaką pozwana G. S. ma zapłacić powodom za poczynione przez nich nakłady na tej nieruchomości, zasądzoną wyrokami Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim z dnia 7 października 2009 roku, w sprawie I C 83/06, oraz z dnia 7 marca 2011 roku, w sprawie I C 4/10, w kwotach po 32950,50 zł. Wartość nakładów ma zostać zwrócona powodom, a zatem nie stanowi wartości, o jaką wzbogaciła się pozwana.

Do substratu zachowku Sąd dodał wartości darowizn uczynionych na rzecz M. W. (1) w wysokości 4215,33 zł oraz na rzecz Ł. T. w wysokości 3200 zł. Kwotę wartości darowizny uczynionej na rzecz M. W. (1) Sąd ustalił na podstawie wyroku i uzasadnienia Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim z dnia 3 marca 2004 roku, w sprawie I C 12/03, w której to sprawie Sąd rozliczał wzajemne roszczenia stron z tytułu korzystania z rzeczy będących przedmiotem umowy darowizny z dnia 11 kwietnia 2000 roku. Wartość darowizny poczynionej na rzecz Ł. T. Sąd przyjął na podstawie treści samej umowy darowizny zgodnie z wolą stron.

Substrat zachowku Sąd pomnożył przez udział zachowkowy i otrzymał należny powodom zachówek w wysokości 22654,11 zł.

Sąd wskazał, że zachówek spadkobierca może otrzymać w postaci powołania do dziedziczenia lub darowizny. Sąd uwzględnił fakt otrzymania przez powodów darowizn i od kwoty zachowku odjął kwotę 3200 zł w przypadku Ł. T. i kwotę 4215,33 zł w przypadku M. W. (1). Mając na uwadze powyższe Sąd zasądził od pozwanej G. S. na rzecz powoda M. W. (1) kwotę 18438,78 zł oraz na rzecz powódki Ł. T. kwotę 19454,11 zł. Ponieważ powodowie wnosili o zasądzenie odsetek od dnia wniesienia doręczenia odpisu pozwu powódce, Sąd zasądził od wyżej wymienionych kwot odsetki ustawowe liczone od dnia 7 stycznia 2011 roku do dnia zapłaty.

W pozostałej części Sąd powództwo M. W. (1) i Ł. T. oddalił.

Z uwagi na to, że G. S. uznała powództwo co do należności głównej w wysokości po 10000 zł, Sąd, zgodnie z przepisem art. 333 § 1 pkt 2 k.p.c., nadał wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności w części zasądzonej od G. S. na rzecz M. W. (1) i Ł. T. kwoty po 10000 zł.

Sąd nie uwzględnił wniosku pozwanej o wydanie powodom na podstawie art. 1000 § 3 k.c. nieruchomości oznaczonych jako działki nr (...), będących przedmiotem darowizny, tytułem uzupełnienia zachowku, gdyż w ocenie Sądu pozwana mogłaby się zwolnić wydając cały przedmiot darowizny, a zatem wszystkie nieruchomości otrzymane od matki w drodze darowizny. Ponadto pozwana nie otrzymała w drodze darowizny prawa własności całej nieruchomości oznaczonej jako działka nr (...), lecz jedynie udział w prawie własności tej nieruchomości w wysokości 4/6 części.

Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia o kosztach procesu Sąd Rejonowy wskazał przepis art. 100 zd. 1 k.p.c.

Sąd Rejonowy uzasadnił również rozstrzygnięcia o nieuiszczonych kosztach sądowych, poniesionych przez Skarb Państwa – Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim.

*

Od wyroku z dnia 31 stycznia 2013 roku apelacje wnieśli M. W. (1) (k. 292-294) i Ł. T. (k. 297-299).

÷

M. W. (1) zaskarżył wyrok w części oddalającej powództwo o zapłatę kwoty 6616,62 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 7 stycznia 2011 roku do dnia zapłaty oraz w części rozstrzygającej o kosztach procesu.

Powód zarzucił „sprzeczność poczynionych ustaleń faktycznych z zebrany w sprawie materiałem dowodowym, polegający na:

1. bezzasadnym przyjęciu, że wartość rynkowa nieruchomości oznaczonych jako działka nr (...) (obecnie (...)i (...) według stanu na dzień otwarcia spadku wynosi 36.650 zł w sytuacji gdy zgodnie z opiniami biegłych, którym Sąd Rejonowy dał wiarę, wartość rynkowa na dzień otwarcia spadku przedmiotowych nieruchomości wynosi 56.250 zł;
2. błędnym przyjęciu, że wartość działek (...) stanowiących wcześniej działkę nr (...) według stanu na dzień otwarcia spadku wynosi 110.789 zł w sytuacji gdy z opinii biegłych, niekwestionowanych przez żadną ze stron wynika jednoznacznie, że wartość rynkowa według stanu na dzień otwarcia spadku wynosi 239.790 zł;
3. w konsekwencji na powyższe błędne przyjęcie, że substrat zachowku wynosi 135. 92463 w sytuacji gdy przy przyjęciu wartości wskazanych powyżej substrat przedmiotowego zachowku wynosi 177.624,33 zł²⁹.

Powód wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części i zasądzenie od pozwanej na swoją rzecz dodatkowo kwoty 6616,62 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 7 stycznia 2011 roku do dnia zapłaty oraz kosztów procesu za obie instancje według norm przepisanych.

÷

Postanowieniem z dnia 18 marca 2013 roku Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim postanowił odrzucić apelację Ł. T., jako wniesioną po upływie terminu ustawowego (k. 301-301v).

Postanowienie z dnia 18 marca 2013 roku nie zostało zaskarżone i uprawomocniło się.

*

W odpowiedzi na apelację pełnomocnik G. S. wskazał, że nie uznaje co do zasady zarzutów apelacji, jednak bierze pod uwagę omyłkę rachunkową zaistniałą przy obliczeniach zachowku przez Sąd pierwszej instancji. Pełnomocnik pozwanej wskazał, że pozwana uznaje roszczenie powoda jedynie w kwocie 44,45 zł, a w pozostałej części nie uznaje apelacji i wnosi o jej oddalenie oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego (k. 308-309v).

Na rozprawie apelacyjnej pełnomocnik powoda oświadczył, że popiera apelację. Pełnomocnik pozwanej oświadczył, że uznaje apelację w części wskazanej w odpowiedzi na apelację, a w pozostałej części wnosi o oddalenie apelacji i zasądzenie zwrotu kosztów postępowania według norm przepisanych (k. 315v).

*

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja powoda jest zasadna tylko w nieznaczącej części i nie z przyczyn podniesionych w jej treści, jako zarzuty apelacyjne.

Na wstępie należy wskazać, że w przeważającej części prawidłowe są ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji oraz dokonana przez ten Sąd ocena zebranego w sprawie materiału dowodowego. Oczywistą omyłką w oznaczeniu działki numer (...) Sąd Okręgowy omówił we wcześniejszej części uzasadnienia.

Jedyna pomyłka w ustaleniach faktycznych Sądu pierwszej instancji dotyczy określenia łącznej wartości nieruchomości oznaczonych jako działki numer (...), według stanu tych nieruchomości z chwili dokonania darowizny, a według cen z chwili ustalenia zachowku. Sąd pierwszej instancji wskazał, że wartość ta wynosi 110789 zł. Tymczasem z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, że wartość ta wynosi **11189 zł**, a więc jest o **400 zł** wyższa.

Tylko więc w tym zakresie można mówić w rozpoznawanej sprawie o sprzeczności pomiędzy istotnymi ustaleniami Sądu Rejonowego a zebranych w sprawie materiałem dowodowym.

Wartości nieruchomości oznaczonych jako działki numer (...), według stanu tych nieruchomości z chwili dokonania darowizny, a według cen z chwili ustalenia zachowku, przedstawiają się następująco:

1) nieruchomość oznaczona jako działka numer (...) – **14400 zł** (k. 219 – dodatkowa opinia biegłego B. B.),

2) nieruchomość oznaczona jako działka numer (...) – **5910 zł** (k. 124 – – opinia biegłego B. B.),

3) nieruchomość oznaczona jako działka numer (...) – 156780 zł (k. 127 – opinia biegłego B. B.); od wartości tej należy odliczyć wartość nakładów dokonanych przez powodów, a więc kwoty 32950,50 zł i 32950,50 zł; wartość nieruchomości oznaczonej jako działka numer (...), ustalona na potrzeby ustalenia wysokości zachowku, wynosi **90879 zł** (= 156780 zł – 32950,50 zł – 32950,50 zł).

Określenie zaniżonej sumy wartości nieruchomości oznaczonych jako działki numer (...)/, (...)i (...) wynikało prawdopodobnie z omyłki w obliczeniach:

a) albo przy sumowaniu wartości tych trzech nieruchomości,

b) albo przy określeniu wartości nieruchomości oznaczonej jako działka numer (...); wartość ta stanowi różnicę pomiędzy wartością rynkową tej nieruchomości a wartością nakładów poczynionych przez powodów – 32950,50 zł i 32950,50 zł, które, jak trafnie wskazał Sąd Rejonowy, powinny zostać odliczone przy określaniu wartości przedmiotu darowizny na potrzeby związane z ustaleniem wysokości zachowku.

Przyczyna omyłki rachunkowej jest bez znaczenia z punktu widzenia rozstrzygnięcia apelacji. Istotny jest jedynie fakt zaistnienia tej omyłki. Omyłka ta rzutowała na dalsze obliczenia Sądu pierwszej instancji, prowadzące do ustalenia wysokości zachowku należnego powodom.

Obliczenia te należy zatem skorygować w następujący sposób:

1. Substrat zachowku stanowi w rozpoznawanej sprawie suma wartości darowizn dokonanych przez spadkodawczynię na rzecz (a) M. W. (1), (b) Ł. T. i (c) pozwanej, ustalonych według stanu z chwili dokonania darowizny, a według cen z chwili ustalenia zachowku:

a) 4215,33 zł,

b) 3200 zł,

c) 128776 zł

Kwota 128776 zł stanowi sumę wartości następujących darowizn dokonanych przez spadkodawczynię na rzecz G. S.:

- wartość nieruchomości oznaczonej jako działka numer (...) – **5000 zł** (k. 218 opinii dodatkowej biegłego B. B.),
- wartość nieruchomości oznaczonej jako działka numer (...) – **31650 zł** (k. 123 opinii biegłego B. B.),
- $4/6 (2/3)$ sumy wartości nieruchomości oznaczonych jako działki numer (...) – **18000 zł** (= 27000 zł · 2/3),
- $4/6 (2/3)$ sumy wartości nieruchomości oznaczonych jako działki numer (...) – **74126 zł** (= 111189 zł · 2/3).

Substrat zachowku wynosi zatem **136191,33 zł**.

$$136191,33 \text{ zł} = 4215,33 \text{ zł} + 3200 \text{ zł} + 128776 \text{ zł}$$

2. Wysokość zachowku należnego powodowi wynosi zatem odpowiednio:

a) dla M. W. (1) – **22698,56 zł**

$$1/6 \cdot 136191,33 \text{ zł} = 22698,555 \text{ zł} \approx 22698,56 \text{ zł}$$

b) dla Ł. T. – 22698,56 zł

$$1/6 \cdot 136191,33 \text{ zł} = 22698,555 \text{ zł} \approx 22698,56 \text{ zł}$$

3. W związku z tym, że M. W. (1) otrzymał od spadkodawczyni darowiznę, wartość tej darowizny podlega odliczeniu od wartości należnego powodowi zachowku. Kwota roszczenia o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku (art. 991 § 2 k.c.) wynosi zatem **18483,23 zł**.

$$18483,23 \text{ zł} = 22698,56 \text{ zł} - 4215,33 \text{ zł}$$

4. Sąd Rejonowy zasądził na rzecz M. W. (1) kwotę 18438,78 zł. Powodowi należy się zatem dodatkowo kwota **44,45 zł**.

$$44,45 \text{ zł} = 18483,23 \text{ zł} - 18438,78 \text{ zł}$$

÷

Mając na uwadze powyższe rozważania, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy orzekł, że zmienia częściowo zaskarżony wyrok w punkcie III w ten sposób, że zasądza od G. S. na rzecz M. W. (1) dodatkowo kwotę **44,45 zł** z odsetkami ustawowymi od dnia 1 lutego 2013 roku do dnia zapłaty.

Odsetki za opóźnienie w zapłacie kwoty 44,45 zł należało zasądzić od dnia 1 lutego 2013 roku, to jest od dnia następnego po dniu wydania wyroku przez Sąd pierwszej instancji. Skoro bowiem wartość substratu zachowku ustalana jest według cen z chwili ustalania zachowku, to o opóźnieniu w zapłacie kwoty potrzebnej do uzupełnienia zachowku można mówić dopiero od dnia następnego po wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji.

*

W pozostałej części apelacja powoda jest bezzasadna i w związku z tym podlega oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Przepis art. 995 § 1 k.c. stanowi, że wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku.

Powołany przepis ma zastosowanie przy obliczaniu zachowku, gdy dolicza się do spadku, stosownie do przepisów art. 994 k.c. i następujących, darowizny dokonane przez spadkodawcę.

Z przepisu art. 995 § 1 k.c. wynika, że wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a nie według stanu z chwili otwarcia spadku. Okolicznością istotną w sprawie o zapłatę zachowku jest zatem stan przedmiotu darowizny na chwilę jej dokonania.

W rozpoznawanej sprawie nie są uzasadnione zarzuty podniesione w apelacji. Treść przepisu art. 995 § 1 k.c. wyklucza możliwość obliczania wartości przedmiotu darowizny według stanu z chwili otwarcia spadku.

W rozpoznawanej sprawie Sąd Rejonowy przyjął ostatecznie, jako okoliczność mającą istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, stan przedmiotów darowizn na chwilę dokonania tych darowizn i stosownie do tej okoliczności ustalił wartość przedmiotów darowizn według cen z chwili ustalania zachowku, a więc z chwili orzekania w tym przedmiocie.

Wprawdzie na stronie 3 uzasadnienia zaskarżonego wyroku, dokonując charakterystyki wartości przedmiotów darowizn będących nieruchomościami, Sąd Rejonowy podał wartości przedmiotów darowizn, ustalone według stanu na chwilę („dzień”) otwarcia spadku, jednak z dalszej części uzasadnienia jednoznacznie wynika, że Sąd pierwszej instancji zastosował przepis art. 995 § 1 k.c., uznając, że wartości przedmiotów darowizn, ustalone w pierwotnej opinii według stanu na chwilę otwarcia spadku, są tożsame z wartościami tych przedmiotów, które byłyby ustalone według stanu na chwilę dokonania darowizn, a według cen z chwili ustalania zachowku.

Chodzi mianowicie o nieruchomości oznaczone jako działki numer (...). Należy zatem założyć, że Sąd Rejonowy uznał, że stan tych nieruchomości pomiędzy chwilą dokonania darowizny a chwilą otwarcia spadku nie uległ zmianie. Wydając postanowienie dowodowe w dniu 21 listopada 2011 roku Sąd Rejonowy powinien jednak nakazać wycenę wprost według stanu przedmiotów darowizny według stanu z chwili jej dokonania.

Nieruchomości oznaczone jako działki numer (...)to typowe nieruchomości użytkowane rolniczo. Stan tych nieruchomości pomiędzy chwilą dokonania darowizny a chwilą otwarcia spadku nie uległ zmianie.

Nieruchomości oznaczone jako działki numer (...)to typowe nieruchomości stanowiące lasy i grunty leśne. Jest oczywiste, że stan tych nieruchomości na datę otwarcia spadku był znacznie lepszy niż na datę dokonania darowizn, z uwagi chociażby na to, że wzrosła kubatura drzewostanu przez ten czas. Można więc założyć, że ustalenie w tym zakresie wartości przedmiotu darowizny nastąpiło na korzyść powodów, jako uprawnionych do zachowku, a nie na ich niekorzyść.

W odniesieniu do nieruchomości oznaczonej jako działka numer (...) brak jest podstaw do przyjęcia, że poza poczynieniem przez powodów nakładów na tę nieruchomość, jej stan zmienił się pomiędzy chwilą dokonania darowizny a chwilą otwarcia spadku.

Należy przy tym jednoznacznie podkreślić, że M. W. (1), wnosząc apelację, nie twierdził w ogóle, że stan nieruchomości oznaczonych jako działki numer (...) uległ pogorszeniu pomiędzy chwilą dokonania darowizny a chwilą otwarcia spadku, a więc, że na chwilę dokonania darowizny był tego rodzaju, iż wartość nieruchomości ustalona według tego stanu byłaby wyższa od wartości ustalonej według stanu na chwilę otwarcia spadku.

Jeżeli chodzi o nieruchomości oznaczone jako działki numer (...), to wartość tych nieruchomości została już ustalona w sposób nie budzący wątpliwości według stanu na chwilę dokonania darowizny. Wariantowo biegła ustaliła wartość tych nieruchomości również według stanu na chwilę otwarcia spadku, jednak wobec treści art. 995 § 1 k.c. wartość ta nie może zostać przyjęta za podstawę rozstrzygnięcia.

Podsumowując należy stwierdzić, że w aspekcie wysokości substratu zachowku Sąd Rejonowy dokonał ustaleń bardziej korzystnych dla powodów, niż dla pozwanej. Z uwagi na zakaz wynikający z przepisu art. 384 k.p.c., a więc zakaz orzekania na niekorzyść strony wnoszącej apelację, nie jest możliwe dokonanie przez Sąd Okręgowy ustaleń, które mogłyby skutkować wydaniem rozstrzygnięcia na niekorzyść powoda.

÷

Pomimo częściowej zmiany wyroku Sądu Rejonowego na korzyść powoda w zakresie rozstrzygnięcia o żądaniu pozwu, Sąd Okręgowy nie zmieniał zawartego w punkcie V rozstrzygnięcia o kosztach procesu za pierwszą instancję oraz zawartych w punktach VIII i IX rozstrzygnięć o nieuiszczonych kosztach sądowych. Zmiana w zakresie rozstrzygnięcia o żądaniu pozwu jest tak nieznaczna, że tylko w zakresie 0,1 % (0,001 całości) powoduje zwiększenie stopnia, w jakim powód wygrał sprawę w pierwszej instancji, a tym samym pozwana ją przegrała. Jest to wielkość pomijalna z punktu widzenia rozstrzygnięcia o kosztach procesu i o nieuiszczonych kosztach sądowych.

Apelacja w tej części podlegała zatem także oddaleniu.

*

Na podstawie art. 100 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy zasądził od M. W. (1) na rzecz G. S. kwotę 600 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

Z przepisu art. 100 zd. 2 k.p.c. wynika między innymi, że sąd może włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, jeżeli jej przeciwnik uległ tylko co do nieznacznej części swego żądania. Przepis art. 100 zd. 2 k.p.c. ma na podstawie art. 391 § 1 k.p.c. odpowiednie zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym.

W rozpoznawanej sprawie apelacja powoda została uwzględniona w nieznacznej części. Zakresem zaskarżenia objęte było rozstrzygnięcie oddalające powództwo o zapłatę kwoty 6616,62 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 7 stycznia 2011 roku do dnia zapłaty. Apelacja powoda została uwzględniona poprzez częściową zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie dodatkowo kwoty 44,45 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 1 lutego 2013 roku do dnia zapłaty. Zasądzona przez Sąd Okręgowy kwota 44,45 zł z odsetkami od dnia 1 lutego 2013 roku stanowi na dzień orzekania nieznaczną część żądania powoda objętego zakresem zaskarżenia. Na powoda należało zatem włożyć obowiązek zwrotu pozwanej wszystkich kosztów poniesionych przez nią w postępowaniu odwoławczym. Koszty te obejmują wynagrodzenie pełnomocnika procesowego w kwocie 600 zł, ustalone na podstawie § 6 pkt 4 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zmianami).

*

Z tych wszystkich względów i na podstawie powołanych wyżej przepisów Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji wyroku.

1 W tym miejscu znajduje się oczywista omyłka pisarska, gdyż chodzi o nieruchomości oznaczoną jako działka numer „(...)”, a nie numer „(...)”.

2 Przytoczono dosłowne brzmienie zarzutów apelacyjnych z zachowaniem zastosowanej przez autora apelacji pisowni i interpunkcji, a ściślej – z brakami w tym zakresie.